

5719

Handwritten text in red ink, possibly a name or title, partially obscured.

MAXIM GORKI

ZINE ROMÂNESCĂ..

Revelionul unui Yagabond

In. N. 25.348

MAXIM GORKI

Inv. 5719.

REVELIONUL

UNUI

VAGABOND

INTR'O NOAPTE FURTUNOASĂ

DOUĂZECI ȘI ȘASE—ȘI UNA

BUCUREȘTI

Atellerele Societații Anonime „Adeverul”

Strada Sărindar No. 9-11

1928

891.71-32=59

1961

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
COTA 5719

L

CONTROL 107

RC 104/04

B.C.U. Bucuresti

C8643

REVELIONUL UNUI VAGABOND

Mă găseam, nu de mult, într'o cărciumă, în tovărășia unui individ, a cărui fisionomie mă interesa mult.

Era un om îngrozitor de uzat și deșălat; fața îi era crescată, tăiată și sgâriată. Ai fi jurat că-și strecurase toată viața numai printre stânci înguste și ascuțite, atâta îi erau de zdrențuite hainele și pielea de pe fața jupuită. Era subțire, și foarte pleșuv. Pe craniul său galben nu se vedea nici un fir de păr. Obrăzii îi erau ca două gropi, iar pometele îi erau atât de eșite în afară, în cât pielea întinsă strălucea. Pe restul feței sbârciturile erau mărunte și crețe. Ochii îi erau vii și inteligenți. Nasul osos, lung, și tremura la orice clipă. Vorbele îi curgeau neincelat din gură, peste care atârna o mustață roșie și aspră.

Mi se părea privindu-l, că viața sa trebuia să fi fost foarte interesantă și îl rugai să mi-o istorisească.

— Ah, vrei să-ți povestesc din viața mea? Hm! N'am încotro, trebuie, căci îmi dai de băut. Totuși nu! N'am să-ți povestesc toată viața, căci o îngrozitor de lungă... îngrozitor de lungă... Te-ar plictisi s'ascuți toată povestea, nu, căci e lungă tristă și lungă... Nu, dar o pârțicică, o întâmplare numai, am să-ți istorisesc. Asta ți-o fac bucuros. Te învoiești? Da? Ne-am înțeles! Da... poruncește întâi o sticlă de vin, drept plată pentru oboseală... căci, del evocarea aștirilor, e câte odată tot așa de obositoare ca și coborârea într'un canal... Iată întâmplarea pe care am să ți-o

Odată — era în ajunul Crăciunului — noi, prietenul meu Iașka Sizor, bătușem toată ziua și vom putea câștiga ceva... Ofeream cu noastre, ca să le ducem pachetelele, d'

seamă, se suiău în trăsuri și plecau. Îți închipui că în ziua aceea nu prea eram veseli... La urmă ne hotărâsem să cerșim. Am putut să'mi strâng, ast-fel, vre-o doi lei din care o băncuță — pe care mi-o dăduse un boier frumos — era falsă. Lui Iașka i-a mers mult mai bine, era de altfel și băiat cu talent... Câștigase 23 de lei și 40 de bani.

— Bani aceștia, îmi zise el, îi am dela o cucoană miloasă, care mi-a mai dat și portofelul și batistă... se întâmplă uneori, mă înțelegi... Sunt unii oameni pe cari îi apucă câte odată o așa generozitate, că îți dau tot ce au... Povestindu'mi fapta creștinească a cucoanei, Iașka se uită mereu îndărăt zicându'mi: hai mai iute, omule, mai iute!

— În ce privește graba — mă grăbeam eu, căci bătea un vânt rece și doream să mă aflu cât mai iute la adăpost. Hainele ne erau prea subțiri, dar pe Iașka îl încălzea norocul lui, pe când pe mine, invidia mă îngheța mai rău ca frigul...

De altfel eu nu pismuesc, dar toată viața m'a urmărit ghinionul...

Așa, odată, căpătasem în dar un samovar, din nenorocire însă, samovarul fusese plin cu apă ferbinte și cum fugeam grăbit cu darul meu, apa s'a vărsat și m'a fript, am trebuit să stau pe urmă două săptămâni în spitalul unei închisori... allădată... dar asta n'are nici o legătură cu întâmplarea ce ți-o povestesc.

Așa dar mergeam spre casă. Pe drum îmi zise Iașka :

— Ce zici, vom avea și noi revelion, hai? Mai întâi să plătim chiria! da, chiria... vom cumpăra apoi două sticle cu rachiu... dacă am putea lua și ceva șuncă!... Ce zici? O bucată de șuncă grasă ți-ar plăcea?

— Cum nu?

— Dar trebuie să fie tare scumpă șunca, mai ales acum... nu știi, cam cât costă kilogramul?

Eu nu știam prețul șunței, dar valoarea ei intrinsecă o cunoșteam bine... Ne hotărâsem să cumpărăm șuncă la o prăvălie mare, din centru, unde se găsește întotdeauna marfă bună și proaspătă.

— Dați-mi, vă rog, niște șuncă, strigă Iașka, făcându'si loc prin mulțime...

— Șuncă proaspătă și grasă! strigă el încă odată.

Iașka se împingea și striga cu atâta îndrăzneală, că ai fi crezut că venise să cumpere un vagon cu marfă! Profitând de zăpăceala provocată de Iașka, putui, prin modestele mele mijloace, să mă procopsesc cu o cutie de caramelle, o sticlă cu untdelemn și câteva lămâi.

— Ah, ce revelion o să-i mai tragem! strigă vesel Iașka! Sărea și cânta de bucurie. Nici eu nu eram mai trist, căci mă gândeam ce masă mă aștepta... Și Doamne, mult e bine să mănânci când ți-e foame!..

Ne îndreptam spre gazdă, gonii și biciuiți de viscol. Locuiam atunci la marginea orașului într'un sub-sol la o bătrână vânzătoare de haine vechi. Strada era pustie. Cum mergeam noi astfel, iată că zărim o umbră. Un om mergea clătinându-se; era beat, fără îndoială... Iașka mă lovi cu cotul șoptindu'mi:

— E cu blană!

Ca să-ți explic sensul acestei plăcute observațiuni, trebuie să-ți spun că blănurile, neavând nasturi, se pot smulge cu mai multă ușurință... înțelegi?

Ne-am apropiat. Era un bărbat înalt și voinic. Șoptea ceva! Deodată se oprește și ridicând mâinele spre cer, declamă acest vers din Lermontov: „Eu sunt acela, pe care nimeni nu-l iubește!”

Ne-am dat îndărăt, înspăimântați, dar el ne observă și întorcându-se spre noi, ne zise:

— Cine sunteți? Sunteți pungași?

— Niște oameni săraci, săraci, murmură Iașka.

— Săraci? Atunci e bine! Sărac sunt și eu, sărac... cu duhul... Unde mergeți?

— Spre casă, răspuse tot Iașka.

— Merg cu voi, căci n'am în altă parte unde să mă duc; calicilor, luați-mă cu voi!.. Vă voi da demăncare și voi să mă găzduiți... mă veți consolă!..

— Trebuie să-l poftim, îmi șopti Iașka la ureche.

După vocea groasă a acestui străin am cunoscut că trebuie să fi fost un bogătaș. Dar am mai înțeles și altceva: strigătul unei inimi sfâșiate și rănite. Eu mă pricep la dramă: fusese odată sufleur la un teatru. Rugai dar pe acest om ciudat să vie să găzduiască la noi.

— Merg, cum nu, merg la voi, calicilor!

Mergeam dar toți trei. Necunoscutul ne zise:

— Știți cine sunt? Sunt un om care fuge de sărbători! Sunt funcționar, sunt perceptor, adică care strânge dările de pe la oameni... Gonciarof, Nicolai Dimitri, așa mă chiamă. Am casă, am nevastă, copii... doi băieți pe cari îi iubesc. Acasă sunt flori, tablouri, cărți... și toate sunt ale mele... ce frumoase lucruri am... ce bine-i la mine acasă! Dacă ați avea voi, calicilor, câte am eu acasă, ați avea pentru multă vreme ce bea... dar voi, sunteți niște derbedei și niște bo-

țivi!! Eu, eu nu-s bețiv, cu toate că-s cam amețit acum... Sunt beat pentru, pentru că mă înăbuș, înțelegeți? Mă înăbuș... așa sunt eu când e vreo sărbătoare... Voi nu puteți pricepe aceasta! Asta e boala mea... aceasta e rană care mă roade.

Eu îl ascultam cu cea mai mare curiozitate. De câte ori văd un om mare și voinic, mă gândesc că trebuie să fie nenorocit. Viața nu-i de loc făcută pentru oameni sdraveni. Ea e bună numai pentru acei slabi, piperniciți și pleșuvi... Pune într'o băltoacă un morun, el va înăbuși, dar broaștele vor trăi foarte bine în mlaștină; pe când în apă curată și proaspătă nici broaștele nici lipitorile nu pot trăi. Omul acesta sdravăn, bogat, dar nefericit mă impresionează mult.

Îl luarăm cu noi. Gazda, văzându-ne cu domnișorul acesta, îngheță de frică. Ne bănuia că am fi ademenit pe omul acesta atrăgându-l într'o cursă, pentru a-l jefui și era gata chiar să se ducă să anunțe poliția. Cu multă greutate am putut-o liniști și convinge că un om atât de voinic ar ști să reziste încercărilor noastre.

Femeia se liniști; ba se duse chiar, de ne aduse și rachiu. Apoi ne așezarăm toți trei la masă.

Musafirul nostru își scoase blana și rămase în cămașă; n'avea nicio haină sub blană. Se așază în fața noastră.

— Voi nu sunteți de loc cerșetori, strigă el, o văd bine; sunteți prea tineri pentru a fi cerșetori. Sunteți mai de grabă niște pungăși... asta se vede din ochii voștri obraznici... Dar, ce mi pasă! Pungăși ori bețivi, mie tot una îmi este... Știu că vouă nu vă e rușine că trăiți... mie însă, vedeți, mi-e rușine că exist... Și rușinea aceasta m'a făcut să fug de acasă...

Știi, domnule, că există o boală nervoasă care se cheamă *dansul sfântului Gui*. Ei bine, la unii oameni, e atinsă conștiința de această boală; receptorul, era unul din acești bolnavi.

— În casa mea, continuă el, totul e confortabil... totul denotă un trai foarte bun. Și e teribil de desgustător să duci așa o viață... Totul e pus și așezat cu temei și lucrurile par atât de bine lipite de locul lor, că niciun cutremur de pământ n'ar fi în stare să miște din loc grămada de tablouri, de scaune și de etajere...

Pricepeți voi aceasta?

Trăind în zăpăceala ceia, încetezi de a mai simți; începi a deveni țepăn, da, de lemn! Incepi să te obișnuiești cu toate obiectele aceste, le îngrijești, le iubești... Și Doam-

ne, numărul lor crește în fiecare zi și te împedecă din ce în ce mai mult, îți gonesc aerul din casă... nu mai poți respira din cauza lor.

Astăzi, toată armata ceia de mobile s'a gătit de sărbătoare... Mobila mea strălucește de atâta curățenie... O curățenie și o strălucire desgustătoare... Ea are aerul să-și rădă de mine... căci știe bine că odinioară, n'aveam decât un pat, o masă și un scaun. Astăzi eu am peste o sută de obiecte, mobilă scumpă, care pretinde ca acei cari se reazămă ori se așează pe ea să fie demni de prețul lor... Și iată pentru ce, toți cari vin acuma la mine sunt și ei oameni cu „situație“.

Perceptorul bău puțin rachiu și continuă :

— Toți acești indivizi „cum se cade“ sunt niște oameni pe jumătate morți ; un fel de rumegătoare prin creierul cărorora n'a trecut niciodată lumina vreunei idei. Mă plictisesc grozav în tovărășia lor ; vorbele lor mă gâtuie... știu mai dinainte ce pot să-mi spună și știu că nu sunt în stare să fie vreodată mai interesanți... Ah !... sunt teribili în moliciunea leneșă a sufletelor lor...

— Sunt toți așa de grași, așa de grei, și vorbele lor sunt atât de grele... ai zice că pietre cad din gura lor, gata să strivească un om.

Când vin la mine, mă apucă groaza, am impresia că vor să mă îngroape de viu... Îi urăsc, dar nu pot să-i dau afară... iată pentru ce mi-e frică de dânșii. Să nu credeți că eu îi potesc. Sunt un om posac, tăcut... Ei vin, așa, numai ca să șadă pe mobila mea... mobilele iar nu le pot da afară... Soția mea le iubește atât de mult !... știți nevsta mea nu există decât pentru mobilă, e adevărat... a devenit și ea de lemn !...

Perceptorul râse zgomotos. Iașka, care părea foarte plictisit de jelană asta, pe care n'o pricepea de loc, profită de această întreprindere, pentru a-i zice :

— Știi una ? Ce-ar fi să strici de-o dată toată mobila de spinarea soției D-tale, pardon de expresie !

— Ce ai zis ?

— Ca să ia odată un sfârșit !...

— Ești un dobitoc !

El clătină din cap și-l lăasă greoiu pe pept.

— Ce durere... adăogă el, sunt singur, absolut singur...

Măine e sărbătoare... Și eu, eu nu pot să fiu acasă... nu, cu niciun chip, nu pot !

— Rămâi la noi, îi zice Iașka..

— La voi?

Perceptorul privi în jurul său și răspunse:

— Ah, nu! La voi, la voi e și mai desgustător! Dar ascultați, să mergem la vre-o cârciumă... vom chefui acolo... vreți? Și-acolo vom cugeța și discuta asupra felului cum trebuie privită viața... Hai? Ce ziceți? Vreți așa? Căci într-adevăr, e timp s'o rupem cu traiul prea bun... Nu-i așa? Dacă altfel, voi sunteți niște golani, voi nu pricepeți nimic!...

— Ba da, zisei eu, vă înțeleg foarte bine.

— Tu, dar cine ești tu?

— Un fost om situat, am gustat și eu odată farmecul unui traiu liniștit și bun... Am fost și eu odată înăbușit de meschinăria unui traiu comod... Eram să'mi perd toată bunățatea de simțire și de suflet...

— Ca și D-ta, am cunoscut și eu necazuri și suferinți pe cari nu le-am putut îneca decât în aiocool... și iată cum am ajuns... privește ce sunt...

El deschise niște ochi mari și mă contempla cu admirație.

Se uita, se uita mereu la mine și mă întrebă:

Și asta-i tot?

— Atâta-i tot! Și adăoga-i:

— *Omnia mea mecum porto*: căci știam altă dată și la tinește.

— Vezi D-ta, zise Iașka, suntem și noi băeți cu carte... putem să-ți fim tovarăși, adăogă el cu toată modestia, Niște oameni ca noi... știi prea bine, nici noi nu putem suferi mobilele luxoase... La ce bun toate acesic catrafuse?... la ce bun scaune elegante, că nu te așezi doar cu fața pe ele...

— Atunci? întrebă perceptorul.

— Atunci... să fim prietini, răspunse Iașka.

— Eu, prietini cu voi? strigă celălalt.

Și se desmeteci de odată.

— Da, de ce nu?

— Dă-mi blana, repede, repede, strigă străinul. Se scula și ca prin farmec, se ținu bine pe picioare...

— Dar unde vrei să te duci?

— Unde merg?

El mă privi cu niște ochi mari ce păreau de bou.

— Dar... mă duc acasă. acasă la mine!

Mă uitam la el, dar nu-i spusei nimic. Fiecare vită, is are grajdul ei pregătit mai dinainte de soartă. În zadar s'ar sbuciuma, și cruce ar face, ea trebuie să se întoarcă la grajdul ei predestinat!

- Plecă. Auzirăm cum striga de afară din toate puterile :
— Birjar !

* * *

Tovarășul meu tăcu și bău puțin din sticlă și rămase gânditor.

— Ei, apoi ?

— Apoi ? Dar ce mai vrei ?

Asta-i tot ce-aveam de povestit !

— Dar... cu revelionul ce-i ?

— A, da, am chefuit și noi, ca tot creștinul, la revelion... Uitai să-ți spun că receptorul dăruise punga sa lui Iașka, tocmai când acesta îl ajută să se îmbrace... Am găsit vre-o 26 de ruble și câțiva gologani... A, da, am făcut frumos revelionul.

Într'o noapte furtunoasă

Sfârșisem o povestire de Crăciun, posomorâtă ca și zilele triste pe cari le petreceam. Aruncaî condeiul și sculându-mă, începui să măsoz odaia în lung și în lat.

Inoptase. In ureche îmi jucau, sosind din uliță în odăița mea aproape cufundată în întuneric, sunete ciudate ca un fel de șoșoeli, sau suspine.

Era, fără îndoială, vâjăitul zăpezei care, ridicată de vânt, vcea frecându-se de pereții casei. O pală groasă trecea și dispărea prin fața ferestrei, zămisbind în suflet o irapresiune de toropeală și frig.

Mă apropiai de geam și privi-i în stradă. Era pustie. Din vreme în vreme nori străvezii de zăpadă erau zmulși de furtună de pe acoperișuri și sburau ca niște bucăți de stofă albă și ușoară. In fața geamului meu un fanar lumina; flacăra tremura, se lupta împotriva vântului; când și când dunga de lumină tremurătoare se lățea în aer ca lama unei săbii.

De pe coperișuri cădeau fulgi de zăpadă și străbăteau prin dunga luminoasă, investmărtându-se în scântei multicolore. Măhnirea mă cuprinse, mă desbrăcai repede, stinsei lampa și mă culcai.

Când întunerecul umplu odaia, sgomotele deveniră mai limpezi și lumina ce cădea prin geam arunca pe mine o pată mare de un alb fără strălucire. Ceasornicul meu număra repede secunde. Câte odată sgomotul înăbușit al viscolului astupă tic-tacul acestei munci neturburate, apoi din nou auzeam loviturile secundelor ce se prăbușeau în vesnicie.

Adesea ele țacăneau așa de limpede, ca și cum aș fi avut un ceasornic în cap. Mă gândeam la paginile ce scrisesem. Care le era înțelesul? Aveau vre-o valoare? Povesteam în ele întâmplarea foarte simplă a doi sărmani: un

bătrân orb și femeea sa, două ființe uitate de moarte, sfioase și în trupul cărora abia aburea suflarea vieții. Pe mâncate, în ajunul Crăciunului, pleaseră din satul lor și colindaseră prin cătunele vecine cu cerșitul, ca să poată și ei prăzniți cu puțină bucurie marea zi a nașterii Domnului.

Se legănară în nădejdea că au să aibă vreme să colinde pe la fermele cele mai apropiate și să se întoarcă acasă la vremea vecerniei, cu traistele pline de tot felul de lucruri, date în numele Domnului. Și nădejdea lor fu înșelată, miostivirile rari, rari de tot. Era cam târziu când, sleiți de oboseală, își dădură seama că e vremea să se întoarcă la bordeiul lor fără foc. Cu o povară ușoară pe umăr și cu o grea mânărire în inimă, cei doi bătrâni se pomeniră pe câmpul acoperit de zăpadă; orbul înainta încetșor în urma femeii cu mâna trecută prin cingătoarea tovarășei sale, ca să meargă mai ușor. Noaptea era întunecoasă; norii acoperă cerul; vijelia sburătea zăpada în care se afundau picioarele nenorociților și satul era așa de departe!

Tăcuți, înaintau înghețați de crivăț, împedecați de vârtejurile de fulgi ce se ridicau pe drum. Bătrâna sleită de vlagă, rătăcise drumul! mergea de mult pe vale și bătrânul o întreba injurând:

Mai avem mult? Ai să vezi, că o să scăpăm vecernia.

Ea îi răspunde că satul e aproape, își dădea seama, cu toate acestea, vai! că rătăcise drumul, dar tăcea.

Uneori i se părea că aude lătrături de câini: se îndreptă spre partea de unde veneau; dar repede plecau în partea opusă.

În sfârșit, descurajată, spuse bătrânului: — Eartă-mă, în numele lui Isus, unchese, ne-am rătăcit și nu mai pot merge... Am să mă opresc.

— Ai să degeri!

Vreau să mă pun jos puțin... Și dacă vom degera, ce ne pasă de viață! viața nu ne e așa de dulce, ca s'o plăngem.

Bătrânul se supune suspinând adânc.

S'au așezat pe pământ, spate în spate, părănd două motoaale de pânză cu care vijelia se joacă. Viscolul îl acopere de zăpadă, îi înțeapă cu crestele ascuțite ale fulgilor săi și bătrâna, mai rău îmbrăcată decât tovarășul său, simte o căldură ciudată.

— Băbătie, strigă orbul, dărdăind de frig, scoală, hai-dem!

Dar ea adormise și aiurează prin somn, spunându-i lucruri fără șir. Încearcă s'o ridice, dar zadarnic, n'are putere.

-- Ai să degeri! țipă el. So inspăimântă, striga ajutor
Dar ea nu-l mai aude. Și, după ce, obosit de frământare
în juru-i, se puse din nou jos pe zăpadă, într'o desnădejde
mută, se incredințează că tot ce se întâmplă ea și tot ce-l
mai așteaptă de acum încolo, e voința Domnului.

Și viscolul, mai potolit, se învârtă mereu, sfâșind cu
bucurie sdrențele ce acopăr trapurile lor înbătrânite, diho-
cate de muncă și de ani.

Deodată, vântul aduce un sunet de clopot, solemn, ră-
sunător...

-- Babă, strigă bătrânul frământându-se, trage clopo-
tul... de vecernie... haidem repede!

Dar ea plecase către lumea din care nimeni nu se mai
intoarce...

-- N'auzi! Trage clopotul! Scoaiă-te! He! am întâr-
ziat!...

El însuși încearcă să se scoale, dar nu izbutește. Atunci
înțelege că-i pierdut și începe să se roage în șoaptă:

Doamne, primește sufletele robilor tăi! Amândoi sun-
tem niște păcătoși... Eartă-ne Doamne, îndură-te de noi!

Și, deodată, i se pare că a recăpătat vederea și că în
mijlocul câmpului, într'un nor de zăpadă ce scânteie, se
înălță și lunecă spre el o biserică, o biserică de o urzeală
ciudată! Toată e zidită din mimi omenești, ce ard cu furie:
el însuși are forma unei mimi, și în mijloc, pe amvon, stă
Isus!...

Văzând aceasta bătrânul se ridică, cade în genunchi în
přidvorul bisericii închipuite și privește pe Mântuitorul, pe
Martirul, — și Isus îi vorbește cu glas limpede și dulce:

-- Inimele pline de milă sunt temelina locașului meu.
Intră deci, în locașul meu, tu care ai fost așa de înșelat de
milă, toată viața ta, tu, care ai fost așa de nenorocit și sme-
rit, intră și te veselește!

-- Doamne! strigă în sughițuri de bucurie, orbul ce-si
căpătase luminile. Ești tu, aiddoma, Doamne!

Și Christ zâmbeste cu un surâs nespus de dulce bătrâ-
nului și tovarășei sale, care se reinsufletește la surâsul
acesta dumnezeesc.

Și astfel degorară într'o noapte, pe câmp, doi sărmani
nenorociți.

După ce mi-am reinspătat în minte această întâm-
plare, m'am întrebat dacă era destul de simplă și de indu-
ioșătoare! Era, această povestire, în siare să trezească un
simțământ de milă în cei ce o vor citi? Mi se părea că da.

Cu acest gând, mulțumit de mine, începui să așipesc

gândindu-mă, cu toată toropeala somnului, la sărbători și la grijele materiale ce sosesc odată cu ele.

Ceasornicul țacănea, numărând cu o exactitate nemi-lasă, particulele vieții mele ce dispăreau fără urmă. Auzeam sgomotul înăbușit al zăpezii ce cădea mereu. Furtuna își îndoise furia. Felinarul se stinse. Oblonul ferestrei scârțâi, ramurile copacilor loveau cu îndărătnicie streășina; suspine, gemete, urlete, bocete, murmure, șuerături răsunară; toate acestea se topeau într'o armonie înfiorătoare ce învăluia inima de neînșite. Dar, deodată, ceva ciudat se petrecu.

Pața nedeslușită a ferestrei străluci de o lumină albăstrue și fosforescentă, care se mări și se întinse repede până pe pereții odăci. Și în această lumină albastră apăru, venind dincotro nu știu, un nor gros, albicios, fumuriu, sămănat tot cu scântei ce aminteau ochi omenești, care, ca și cum ar fi fost sub influența unei mișcări repezi și tainice, se legăna într'un ciup ciudat.

Norul se sucea, se topea, devenea mai străveziu, se rupea în bucăți, mă ingheța de spaimă și de frig, mi se părea în sfârșit, amenințător, și din acești aburi se înălța un murmur mănios. Pe urmă, bucăți bine holărate, se desfăcură din el. Limpezi în lumina albastră ce le scâldea, bucățile se răsuceau alene și imbrăcau încet, încet, forme cunoscute, obișnuite ochilor mei. Colo, mai la fund, stăteau copii, umbre de copii; mai înapoi o față de bătrân cu barba albă, femeii...

„De unde vin aceste umbre și cine sunt? se întreba muntea mea plină de mirare și groază.

Gândul meu nu era ascuns acestor oaspeți ai unei nopți furtunoase.

— Cine suntem și dincotro venim? răsună un glas gros, un glas ce răsuna încet și rece. Amintește-ți! Nu ne recunoști?

Tăcut, ridicai capul, tăgăduind orice legătură cu putință cu aceste umbre. Și ele se legănau într'o mișcare neobișnuit de mare ca și cum ar fi imitat un joc solemn ritmat de vijelie. Siluete ce abea se deosebeau, pe jumătate străvezii, se inghesuiau în tăcere în fața mea. Deodată deosebii printre ele un bătrân, bătrânul cel orb, ținând de cingătoare o babă gârbovită, care mă privea cu ochii plini de muștrare. Sdrențele le erau pline de fulgi, de o strălucire orbitoare și în jurul lor imprăștiu frig. Îi cunoșteam, dar ce căutau aici?..

— Ne recunoști acum?

Nu deosebeam dacă glasul ce auzeam era glasul vijeliei sau al conștiinței mele, dar în acest glas era un accent ponicitor, ce mă subjugă.

— Care va să zică, ne-ai văzut cine suntem? continuă glasul; și ceilalți de asemenea, sunt eroii povestirilor tale: copii, femei, bărbați, pe cari i-ai făcut să sufere pentru plăcerea celor ce te celesc.

Bagă de seamă, privește, au să treacă toți prin fața ta și ai să-ți poți da socoteala cât de numeroase și vrednice de plâns sunt aceste plâsmuii ale minții tale.

Indată, umbrele începură să treacă și cele dintâiu fură un băețas și o fetiță semănând cu două flori mari de zăpadă imprăștiind o lumină ca a lunii.

— Iată, deocamdată, doi copii, pe cari ia-i făcut să moară sub fereastra unei case înlăuntrul căreia strălucea copacul de Crăciun. Ți-amintești; ei priveau copacul tremurând de dorință și înmărmuriră acolo, înghețați, ne mai putându-se mișca.

Micuții mei eroi trecură în tăcere prin față-mi și periră ca niște aburi în lumina albastră. În locul lor se ivi o femeie vlăguită, cu fața veștedă.

— Aceasta e mama așteptată cu neliniște, care, tot în seara de Crăciun, se grăbea să ajungă în sat, ca să aducă copiilor săi daruri săracăcioase căpătate de pe departe și care peri pe drum.

Priveam umbra cu groază și milă.

Și cortegiul trecea mereu! Glasul noinduplecat striga numele eroilor din operele mele triste. Și acești eroi — fantome, pluteau în fața mea, vestmintele lor albe ondulau: tremuram de frigul ce răspândeau aceste umbre înfiorătoare și tăcute. Mișcările lor încete și durerea nespusă a privirilor lor perdate mă zdrobeau... La urma urmei, ce vreau dela mine? Ce înțeles aveau aceste năluciri?

Cel din urmă, bătrânul cel orb, cu sdrețe de zăpadă bătoase, ajunse încet înaintea mea, mă pironi cu ochii săi fără strălucire, deschisi peste măsură. Barba-i scântea de promoracă și țurțuri de ghiață îi spânzurau la gură. Bătrâna zâmbea cu un surâs fericit de copil, dar surâsu-i era împetrit, înghețat în cutele nepăsătoare ale orajilor.

În sfârșit, vedeniile periră în aer, dar vijelia cânta mereu refrenul său melancolic și-mi stârnea în suflet un simțământ de revoltă.

Privisem toate aceste fanlasmagorii, în tăcere, prin per-

deaua somnului; dar acum ceva răsărise în mine și vroeam să vorbesc. Umbrele se adunară iar într'un singur grup și formară ca un nor nedeslușit, în care zăream ochi de toate culorile, ochii personajelor mele ce mă priveau dureros. Din ce în ce îmi era mai neîndemână și mă simțeam rușinat sub aceste priviri nemișcate și moarte.

Vijelia își încetă urletul și toate zgomotele se risipiră cu ea. Nu mai auzeam nici tic-tacul ceasornicului, nici urletul zăpezii, nici glasul ce-mi vorbise.

Tăcerea era desăvârșită și nălucirea stătea atârnată în aer și părea că așteaptă un semn misterios. Și eu, de asemenea, așteptam înfrigurat, din toate puterile ce-mi mai rămăsese în sufletu-mi sleit.

Starea aceasta dură mult și nu puteam să-mi smulg privirile dela această nălucire, până ce în sfârșit strigai:

— D-zeule! Ce-i asta? Ce înțeles au toate acestea?

Atunci glasul domol și nepăsător, răsună din nou:

— Răspunde-ți singur la aceste întrebări. De ce ai scris toate lucrurile acestea? De ce, în loc să fi sătul de nenorocirile reale, de nefericirea pipăibilă și vizibilă a vieții, ai iscodit torturi nouă și vorbești oamenilor despre ele silindu-te să zugrăvești plămuirile tale îngrozitoare ca și cum s'ar fi petrecut în adevăr? La ce crezi că ai să ajungi? Să zdrobești rămășițele de bărbăție ce au mai rămas în oameni? Să le tai orice nădejde într'o viață mai bună, arătându-le numai și numai răul? Ești poate vre-un dușman al luminei și al nădăjduirii și-ți faci o plăcere din a făuri întuneric și mahnire, ca astfel, neconținut, să mărești dezamăgirea omenească? Sau urăști oamenii și vrei să distrugi în ei dorul de viață, arătându-le-o ca o suferință fără sfârșit? Care ți-i ținta? Spune-o?

Eram consternat. Ciudate muștrări! Toți întrebunțează acelaș procedeu, mai ales când e vorba de povestiri de Crăciun. Iei un sărman băiețaș sau o feliță, potrivești să moară de frig, n'are aface unde, bunăoară la ferestrele unei case bogate în care strălucește copacul aprins. E un obicei, l'am urmat, iată totui! Mi se părea că am dreptate și mă pusei să tâlmăcesc glasului înțelesul povestirilor mele de Crăciun.

— Ascultă, începui, nu știu cine ești și nici nu țin s'o aflu. Mi-ai pus întrebări, ei bine! Am să-ți răspund și apoi cred că nu-mi veți mai tăgădui dreptul de a dormi liniștit restul nopței. Zugrăvind aceste mizerii, aceste agonii, nu mă gândesc decât să trezesc în alții simțăminte de milă, de umanitate; încere să înduițosez inimile, vai! prea adese tari și închise.

O mișcare ciudată și îngrozitoare se născu printre umbre. Le priveam prostit, fără să înțeleg. Se vânzoleau într-o roată tăcută, ca și cum deodată, le-ar fi apucat o scuturătură de friguri. Se svârcoleau, ca și cum ar fi luptat împotriva unui vârtej ce ar fi fost gata să le înhațe, să le sfâșie. Și vijelia urla, șuera, râdea, mugea, umbrele tremurau și ochii lor morți erau mereu morți, cu toate că conturile nedeslușite ale fețelor lor se zgârceau din pricina grozavelor strâmbături. Chiar și lumina fosforescentă și albăstrie se legăna sub înrăurirea acestui joc tăcut și neînțeles al umbrelor.

O sudoare rece îmi inecă trupul și părul mi se sburlii.

— Râd! se auzi glasul nepăsător.

— De ce? întrebai cu un glas abea auzit.

— De tine...

— Pentru ce?

— Din pricina naivității cuvântărilor tale copilărești... Făurind nefericiri închipuite, vrei ca inima oamenilor, pentru cari nefericirile adevărate sunt o priveliște prea obișnuită, să deștepli simțăminte bune? Gândește-te! De multă vreme se fac asemenea sforțări. Când mizerabila realitate nu înduioșează pe oameni și nu le jignește inima, cugetul acestor oameni se va lumina el de plăsmuirile tale?

Umbrele continuau să se strâmbe într'un râs mut, mi se părea că nu vor mai sfârși, că plin de groază le voi vedea până în clipa morții. Vijelia râde și ea tot așa batjocoritor; mă asurzea, glasul nepăsător vorbea, vorbea....

Vrui să scap de această urmărire. Inchisei ochii plin de durere și mânie.

Și deodată, rostogolindu-mă din pat, căzui cu capul în jos într-o întunecoasă prăpastie, în care mă rostogoleam îndușit de repeziciunea căderei. Șuerături, urlete și râsul nerușinat al umbrelor mă urmăreau în căderea mea. Mi se părea că, prin întuneric, mă privesc fix.

În zori mă deșteptai cu o puternică durere de cap și cu o senzație de adâncă neliniște. Prima mișcare ce făcui fu să apuc filele în cari descriesem întâmplarea bătrânului orb și a sărmanei sale tovarășe. Le prefăcui în bucățele fără să le citesc. Le aruncaii pe geam și bucățelele de hârtie se imprștiară în suflarea dimineții. Tot așa sburaseră mai adineauri la placul unei năluciri nocturne, vedeniile ce-mi primblaseră pe dinaintea ochilor mei, toate tristețele, toate suferințele, toate apăsările a căror nesfârșită poveste, voisem s'o înșir.

Douăzeci și șase — și una

Eram douăzeci și șase de inși, douăzeci și șase de mușini omenești lucrând din zori și până'n noapte, într'o pivniță umedă: frământam aluat pentru prăjituri și covrigi.

Răsufătoarele pivniței noastre dădeau într'un fel de groapă închisă de niște ziduri groase și mucigăite. Pe dinafară răsufătoarele aveau gratii de fer și razele soarelui străbăteau cu anevoo prin geamurile prăfuite cu făină. Ferestrele erau astfel întărite pentru ca să nu putem întinde o bucățică de pâine cerșetorilor sau camarazilor fără lucru. Patronul care ne zicea „hoji” ne dădea la masă în loc de carne, drob stricat și putrezit.

Era grea viața între lepedele acestei pivniți al cărei plafon plin de funingine și păienjiniș ne înăbușea. Urâtul ne omora între zidurile groase, pălate cu noroi și mucegai.

Treziți la ora 5 dimineața, la 6 fix ne și aflam înaintea mesei de lucru și făceam covrigei din aluatul pe care-l frământaseră camarazii noștri în timpul când noi dormeam. De dimineața până noaptea târziu, o parte din noi întindea într'una aluatul. Pentru a nu adormi ne legănam trupurile uscate dinaintea mesei, în vreme ce alții amestecau făina cu apă.

În căldarea unde trebuiau să fiarbă prăjiturile, apa, slocotind, cântă toată ziua mereu acelaș cântec trist și monoton, mereu toată ziua, lopătarul scutura cu îndârjire topata aruncând în cuptor bucățile de cocă.

Intr'un colț al cuptorului ardeau lemnele de dimineață până'n seară; resfrângerea roșie a flăcării juca pe zidurile pivniței și părea că își bate joc de noi.

Cuptorul acesta enorm părea un balaur înfiorător răsrît din pământ; gura sa căscată era plină de flăcări și sufla o pară arzătoare, iar cu cele 2 guri negre, el contempla munca noastră neîntreruptă. Găurile acestea păreau ochii sticloși ai unui monstru fără milă care ne privea ne-

încelat cu aceeași privire aspră, îndurerat de a nu vedea mereu decât aceeași selavi neputincioși incapabili de ceva omenesc — și ne fixa trimițându-ne înghețul disprețului său suprem.

La fel, în fiecare zi, întindeam cocă fabricând prăjiturile muiate în sudoarea noastră, în mijlocul unei călduri grele și năbușitoare, în praful de făină și în noroiul ce-l aduceam de afară. Uram grozav lucrul mâinilor noastre și niciodată n'am fi pus gura pe ceea ce oșea din mâinile noastre. Mult mai dragă ne era pâinea noastră neagră decât prăjiturile blestemate.

În timpul ceasurilor lungi de muncă dinaintea mesei noastre — înșirați câte 9 deoparte și de alta, mișcam automatic degețele atât de deprinse cu lucrul, încât mișcărilor lor nu ne mai interesau.

Fiecare din noi cunoștea până și cele mai mici cute ale feței camarazilor, atâta ne priveam de mult, și neavând ce să ne spunem, nu vorbeam de loc, doar numai pentru a ne înjura... căci totdeauna ai prilejul să 'njuri un om, și mai ales un camarad. Dar și aceasta ni se întâmplă foarte rar.

Câte odată începeam a cânta: fără a'și întrerupe lucrul, unul din noi scoatea un oftat, o suflare grea de cui istovii apoi, încet pe nesimțite începea să cânte o fânguire dureroasă, o melodie duioasă și dulce... ceilalți ascultau tăcuți cântecul trist. Sub plafonul greu al pivniței noastre, cântecul acesta tremura și se sbătea cum tremură și se zbate într'o noapte umedă de toamnă flacăra mică a unui cămin pierdut în stepă sub cerul cenușiu și greu ca plumbul. Un tovarăș își unește atunci glasul său cu al celui care cântă și iată că acum răsună două voci plutind blând și melancolic în atmosfera grea a strâmtei noastre pivnițe. Alte voci se mai adaogă încă și cântecul slab se întărește, crește, se umflă ca un talaz și astfel, puternic și răsunător, el cată să împingă, să sfarme pereții grei ai închisoarei...

Toți douăzeci și șase cântă. Vocile lor puternice și armonioase umplu pivnița; cântarea înăbușă în strâmtoarea ei, palpită printre pietrele zidirei, geme, se tângue, trezește în inimi dureri ascunse, deschide răni vechi și revarsă jale amară. Cei cari cântă, oftează prelung, adânc. De odată unul se oprește, tace, ascultă pe ceilalți cu uimire apoi vocea sa din nou îngroașă unda sonoră. Un altul închide ochii... suspină încet... poate că închipuirea sa a făcut din acel cântec o cale nesfârșită, un drum plin de soare pe care el pășește, pășește...

Flacăra pierdută în stepă luminează neîncetăi, lopătarul își mișcă lopata cu un sgomot monoton, apa cântă în căldare și pe zid, — ca și adineaori — se mișcă râsul tăcut și batjocoritor al flăcărilor în răsfrângerii luminoase.

Iar noi, cântăm suferința noastră, dorul nostru după soare și durerea de a fi robi. Astfel era traiul celor douăzeci și șase în pivnița unei clădiri mari și viața ne părea grea, atât de grea, ca și când cele trei etagii ale casei ar fi apăsât pe umerii noștri.

Pe lângă călece ne mai rămase încă ceva bun și prețios care înlocuia soarele; etajul al doilea era ocupat de un atelier de broderie unde, afară de lucrătoare, se afla o servitoare, o fetiță de 16 ani, Tania. În toate diminețile ea își rezemă de geamul ușii noastre fața-i mică și roză cu ochii vii și albaștri și ne zicea cu voce dulce:

— Robi mititei, dați-mi covrigei!

Ne întorceam cu toții spre glasul acesta iubit și contemplam fericiți fața ei de fecioară nevinovată. Pentru noi nu existau priveliști mai plăcute ca nasul ei turtit de geam, râsul ei zglobiu și dințișorii ei albi și mărunți.

Săream pe întrecute să-i deschidem mai repede ușa. Tania intra, vioae, zâmbitoare și întinzând șorțul, aștepta zâmbind mereu.

Pragul ușii fiind înălțat pe câteva trepte, rămânea pe prag, deasupra noastră și noi o contemplam înălțând privirile spre ea. O salutăm și-i vorbeam în cuvinte alese, păstrate numai pentru dânsa.

Vocea ni se muia în fața ei, glumele noastre deveneau mai cuviincioase; eram mai respectuoși.

Lopătarul scoțea din cuptor o lopată cu covrigei, cei mai prăjiți, cei mai frumoși și îi arunca în șorțul întins.

— Ia seamă să nu dea patronul peste tine, adăogam noi întotdeauna. Vioaie și sburdalnică râdea mereu și ne striga:

— Să ne vedem, robi mititei! Și dispărea ca un șoricel.

Atât.

Noi însă vorbeam de ea multă vreme după ce fugise, a doua zi vorbeam tot de ea și repetam cele zise de noi în ajun, de oarece toate — și ea și noi și tot ce ne înconjura — erau la fel ca în ajun. Ce chin îngrozitor să trăiești într'un loc unde nimic nu se schimbă în jurul tău!

Vorbeam mereu de femei și vorbeam atât de urât, atât de neuviincios, că de multe ori roșeam noi înșine. Poate că nici n'am fi putut vorbi altfel de femeile pe care le cunoșteam, dar pe Tania nici odată n'am vorbit-o de rău.

Nici odată n'ar fi îndrăznit vre-unul din noi să-i spună vreo glumă proastă. Poate și din pricină că nu stătea mult printre noi; asemenea unci stele ce cade jos din înălțimi, ea sbura dinaintea noastră și dispărea.

Dar mai de grabă din cauză că era subțirică și drăguță eăci frumusețea trezește respectul chiar la oamenii cei mai decăzuți.

Munca noastră grea ne preschimbă în brute stupide, totuși mai rămăsese ceva omenesc în noi și de aceea aveam nevoie de a adora ceva. Pentru noi, Tania era ceva dumnezeesc. Numai ea ne arăta bunăvoință nouă, robilor din pivniță, deși casa adăpostea și alți mulți locatari. Ne închipuiam că Tania era a noastră, că viața ei depinde de covrigii noștri și socoteam ca o datorie sfântă de a-i oferi zilnic covrigeii cei mai frumoși. Era un prinos adus în fiecare zi divinității noastre, și în fiecare zi o iubeam mai mult.

Intotdeauna însoțeam covrigeii cu câte un sfat: să se imbrace bine, să urce încet scările, să nu care prea multe lemne. Ea râdea și niciodată nu ne ascuta. Nu ne supăram pe dânsa, ne mulțumeam că știe că o iubim și-i purtăm de grije. Ne cerea adesea mici servicii ca să-i deschidem ușa beciului, sau să-i despicăm lemne; noi ne supuneam bucuroși, mândri de a o putea ajuta și adăogam și alte servicii pe cari nu ni le cerea. Intr'o zi, unul din noi o rugă să-i cârpească singura cămașă ce o avea. Dar ea răspunse zâmbind cu dispreț: — Știi că ești glumeț? L'am dojenit aspru pe obraznicul care a îndrăznit asemenea lucru și de atunci nimeni nu i-a mai cerut nici cel mai mic lucru. O iubeam. Cuvântul acesta lămurește îndeajuns.

Omul are trebuință de a iubi pe cineva chiar dacă uneori prin dragostea sa el micșorează ori înjosește ființa iubită; dragostea lui poate să turbure viața celuiialt când acest amor e fără respect. Uneori spunea câte unul din cei douăzeci și șase:

— Pentru ce o răsfățam noi atât pe fetița asta? Nu găsiți că ne pierdem prea multă vreme cu ea?

Dar repede îl intrerupeam cu o injurătură pe tovarășul nostru care cutezase astfel de vorbe. Aveam nevoie de a iubi pe cineva. Acea ființă am găsit-o și o iubeam tot douăzeci și șase — și trebuia să fie sfântă pentru fiecare din noi. Acea care nu împărtășea acest sentiment, devenea dușmanul nostru. Iubeam o ființă care nu era poate de săvârșirea leală, dar eram douăzeci și șase.

În afară de cofetărie, stăpânul nostru mai avea și o brutărie în acelaș corp de case. Brutăria nu era despărțită de pivnița noastră decât de un zid, dar brutarii în număr de patru nu prea veneau la noi, se țineau mândri, căci socoteau munca lor mai nobilă ca a noastră. Nu intrau nici odată în pivnița noastră și când ne întâlneau în curte, ne priveau cu dispreț. Noi, nici atâta nu îndrăzneam să ne ducem pe la dânsii; patronul ne oprise aceasta, de teamă să nu șterpelim niscaiva cornuri cu lapte.

Uram de moarte pe brutari și aceasta numai din gelozie.

Munca lor era mai ușoară ca a noastră, aveau leafă mare și hrană mai bună, atelierul lor mult mai încăpător și mai luminat ca pivnița noastră — de aceea și erau mai sănătoși. Fețele noastre erau galbene și supte, trei dintre noi erau răioși, alții aveau reumatism, mai toți eram prăpădiți, putreziți.

În zilele de sărbătoare brutarii purtau strae frumoase și ghete ce scârțâiau; doi dintre dânsii aveau armonice și toți se duceau Duminica la grădină. Noi ceștilalți eram îmbrăcați în zdrențe și opinci, poliția nu ne dădea voie să intrăm în parcuri... cum puteau dar să ne fie dragi brutarii?

Într'o zi aflăm că patronul dădu afară pe șeful brutarilor fiindcă era bețiv și că un alt șef venise, un tânăr abia eșit din armată care purta jiletcă de mătase și ceasornic cu lanț de aur. Din curiozitatea de a vedea pe acest fillison, ne făceam mereu treabă prin curte, doar îl vom putea întâlni. Dar într'o zi veni el singur la noi. Zâmbind, el deschise ușa cu piciorul și lăsând-o căseată, se opri în prag urându-ne bună dimineața.

Un curent de aer rece condensă la picioarele tânărului un val de aburi creți și deși; el rămase în vârful scării și ne privea de sus în jos.

Sub mustața-i blondă, ușor ridicată în sus, se vedea un șir de dinți mari și galbeni. Avea o jiletcă vrednică de admirat; era albastră cu broderie de flori strălucitoare și nasturi roșii... se vedea și un lanț de aur...

Soldatul era un tânăr voinic, cu obrajii rumeni și ochii săi limpezi, mari, ne fixau binevoitor... purta pe cap o bonetă albă și strâmtă, șorțul strălucea de albeață.

Pavel îl rugă respectuos să închidă ușa, ceea ce făcu, dar fără a se grăbi. Înăuntru, se așeză pe un sac cu făină și ne întrebă cum e patronul. Îi răspunserăm toți de odată, întrecându-ne în laude:

— E un hoț, strigară unii, un asasin, strigară ceilalți.

un pungaș, un mizerabil! Soldatul își necăjea un vârf de mustață, ne asculta și ne privea cu ochii limpezi și blânzi.

— Sunt multe fete pe aici! zise el de odată.

La aceste vorbe, unii dintre noi zâmbiră respectuoși, alții se făcură roșii: unul observă că sunt 9 fete.

— Și profitați? întrebă musafirul clipind răutăcios din ochi.

Zâmbiră sficioși. Ar fi dorit unii să se arate grozavi față de soldat, dar eram mulți și nimeni nu îndrăznea să spună o astfel de minciună. Nu ne pricepeam de loc în materia asta. Unul șopti încet:

— Nu sunt pentru noi!

— Înțeleg! exclamă soldatul cu obrăznicie, privind-ne cu atenție... vă lipsește înfățișarea... da, femeilor le plac băieți leveniți, frumos îmbrăcați... le place puterea, da, le place un braț puternic și vânjos ca al meu... Și scoțând mâinile din buzunar, soldatul își suflecă mâneca până la cot, arătându-ne brațul său muscular, alb, ucoperite cu firicele blonde și strălucitoare.

Piciorul, pieptul, toate trebuie să fie tari, puternice... asta le place! Și le mai place și o haină frumoasă! Pe mine toate fetele mă îndrăgesc... nu alerg după ele, nu le rog, îmi sar toate de gât.

Așezat pe sacul de făină el ne explică puterea cea mare ce o are asupra femeilor și cât de îndrăzneț se poartă cu ele. Apoi plecă. Ușa se închise în urma lui, scârțâind și mullă vreme rămăserăm fără a putea vorbi, gândindu-ne la soldat și la aventurile sale. Ne fermecase pe toți. În urmă începurăm cu toții a vorbi despre el. Il găseam bun băiat, simplu și amabil. Venea în pivnița noastră și ne vorbea binevoitor, prietenește, nu ca alții...

Vorbeam adesea ori de dânsul și de succesele sale pe lângă lucrătoarele care nici nu se uitau la noi, ceilalți...

Pavel exclamă de odată, foarte îngrijat:

— Mă tem ca soldatul ăsta să nu seducă pe Tania noastră!

Noi nici nu gândeam până atunci la Tania.

Părea că nobilul și frumosul soldat nici n'o băga în seamă.

Exclamarea lui Pavel stârni o discuție zgomotoasă: unii susțineau că Tania nu va ceda nici odată soldatului, ceilalți că era prea slabă ca să nu cadă — alții în sfârșit spuneau că dacă soldatul se va atinge de Tania, îi vor sfărâma coastele; cu toții eram de acord să-i supraveghiem și s'o ferim pe Tania ca să nu pătească ceva și cearta încetă.

Trecu o lună. Soldatul își văzu de lucru. Curta lucrătoare, ne vizita adesea, dar nu mai vorbea de isprăvile sale.

Tania nu lipsea nici o dimineață de a ne vizita și a ne cere covrigei: veselă, zămbitoare și dulce ca de obicei.

Aduceam vorba câte odată de soldat, dar Tania își bătea joc de el, numindu-l „vițel cu ochii mari”; lucrul acesta ne liniști. Față de mofturile și ochii dulci ce făceau lucrătoarele când îl vedeau pe soldat, liniștea și răceala Taniei ne umplură de mândrie și stimă pentru noi înșine. Pe Tania o iubeam din zi în zi mai mult și o primeam eu o bunăvoință mereu crescândă.

Intr-o zi veni soldatul să ne vadă. Era bine dispus și râdea. Il întrebăm de pricina veseliei.

— Inchipuiți-vă, că Lidka și Gruška, două brodeuse, s'au bătut astăzi pentru mine. Vă prăpădeai de râs... Păcat că nu le-ați văzut... Se trăgeau de păr. Gruška, care era deasupra sgăriase toată fața celeilalte.

Nu înțeleg de ce femeile n'au învățat încă să se bată mai cuviincios, fără a se sgăria...

Râdea și era vesel, foarte vesel.

Noi făceam și nu pricepeam pentru ce nu-l puteam suferi în ziua aceea.

— Da, am noroc la femei! E de necrezut!

N'am decât un singur semn să fac, totul s'a făcut! De necrezut!

Își întinse picioarele cari pocniră la genunchi lovindu-le apoi cu mâinile sale pline cu peri strălucitori. Ne privea și fața lui exprima bunătațe și mirare, ca și cum nici el nu-și putea explica pricina pentru care îl iubesc atâta fetele.

Pavel învârti cu sgomot lopata în cuptor. De odată el strigă cu o voce baljocritoare:

— Un voinic ca tine nu doboară copăcei, el se măsoară cu stejarii...

— Poffim? mie mi te-ai adresat? întrebă soldatul.

— Da, chiar ție!

— Ce vrei să spui cu asta?

— Nimic. Atât.

— Nu! Așteaptă! Ce ai vrut să spui? De care stejar vorbești?

Fără a răspunde, Pavel își caută de lucru. Așează covrigei în cuptor și scoase alții cari erau copti pentru a-i arunca la pământ de unde un bățel îi culegea și îi înșira pe sfori.

Pavel părea că nu se mai gândește nici la soldat, nici

la cele ce i-a spus. Dar o neliniște ciudată îl cuprinse de odată pe soldat. Se sculă repede și păși spre cuptor, fără să-i pese de coada lopetei care spinteca aerul cu mișcări brusco și era cât pe aci să-l lovească în piept.

— Nu, spune-mi cine-i? Mă insultă! Nu cunosc nici una care ar putea să mi se împotrivească! Ai vrut numai să mă insultă!

Soldatul părea foarte jignit și supărat.

Și într'adevăr, era foarte mândru; era mândru de puterea lui seducătoare, era singurul lucru care dădea înțeles vieții sale. Pentru anumiți oameni, nimic nu e mai necesar și mai demn de respect ca un defect, o slăbiciune oarecare a sufletului sau a corpului lor. Ei se slujesc în toată viața de aceasta, mereu preocupați, gândindu-se mereu la patima lor; afară de dânsa ei n'au nimic altceva.

Luăți-le această pată morală sau fizică și sunt nenorociți: de oarece nu mai au nici un scop în viață.

Viața e câte odată atât de dureroasă, că omul o siliț să-și iubească o patimă oarecare și se străduiește ca s'o mulțumească cât mai mult.

Soldatul pierdu răbdarea: apropiindu-se de Pavel îi strigă:

— Nu, spune-mi cine?

— Vrei s'o știi? îi strigă lopătarul privindu-l drept în față.

— Da.

— Cunoști pe Tania?

— Ei și?

— Ei bine, încearcă!

— Eu?

— Tu!

— Cu ea? nimic mai lesne?

— Vom vedea!

— Cer o lună.

— Lăudărosule!

— Două săptămâni... și vei vedea ce pot eu.

Tania?.. Dar... nimic mai lesne!

— Bine! Acum du-te, mă plictisești.

— Două săptămâni și vei vedea... necredinciosule!

— Du-te!

— Două săptămâni... vei vedea ce pot eu.

Infuriat de odată, Pavel amenință pe soldat cu lopata. Soldatul mirat de aceasta se dete îndărăt și privindu-ne pe toți eși mormăind cu răutate: bine!

Cât timp ținu disputa, noi nu spuneam nimic, dar cum
ceși soldatul începurăm cu toții a vorbi.

— N'ai făcut bine! — îl dojeni pe Pavel unul.

— Caută-ți de lucru acolo și nu te amesteca, îi răspunse
Pavel aspru.

Soldatul era iritat și presimțeam că Tania era în pu-
mejdie.

Lucrul acesta ne făcea curioși și ardeam de nărbdare
să vedem ce se va întâmpla: va fi ea în stare să reziste sol-
datului?

Și cu toții proclamam încrezători: Da, Tania va birui!
Nu o va atinge! Nu o va avea!

Cea mai mare dorință a noastră era să încercăm iarăși
divinității noastre, eram convingși că Tania noastră e de
nebiruit. Ne părea rău chiar că nu l'am provocat îndea-
juns pe soldat, ne temeam că 'și va uita rămășagul' și re-
chetam de a nu fi insultat mai mult vanitatea sa. Din ziua
aceea noi trăirăm într'o ciudată încordare nervoasă. Discu-
tam zile întregi, ne închipuiam că avem să ducem o luptă
greă, că însuși diavolul e adversarul nostru, o luptă, în
care Tania era în joc.

Când Pavel ne spuse într'o zi că soldatul s'a pus pe
lucru și a început atacul contra Taniei, cu toții am fost
cuprinși de o emoțiune puternică, dureroasă și dulce to-
odată. Existența noastră căpătase din ziua aceea alăta in-
teres, că nici nu băgasem de seamă că patronul ne adăo-
gase câte 10 kilograme de făină pe zi la porția de lucru a
fiecăruia. Nu mai simțeam oboseala muncii și toată ziua
aveam pe buze numele Taniei.

În toate diminețile o așteptam nerăbdători. Uneori ni-
se părea că e cu totul schimbată; ne așteptam ca s'o vedem
într'o zi cu totul altfel, dar atunci ea nu vai mai fi Tania
de mai înainte, ci o Tanie hulită de noi.

Ea nu știa nimic din cele ce ne sbuciumau pe noi.

N'o întrebam nici odată nimic, ne purtam cu ea tot
așa de bine și de blând ca și mai înainte; ceva ascuns, în-
neînțeles, schimbă de odată raporturile ce aveam cu dânsa.
era curiozitatea crudă și rece ca oțelul.

— Camarazi, astăzi e ternienul! ne vesti Pavel înce-
pându-și lucrul.

O știam cu toții, totuși amintirea acestui fapt ne făcu
să tresărim.

— S'o observăm bine! trebuie să vie acuși — zise unul.

dar de unde putem noi ști adevărul! adaogă el cu părere de rău.

O nouă și sgomotoasă discuție se ivi între noi.

Așa dar, vom cunoaște astăzi cât de castă și neprihănită era aceia căreia îi dădusem tot ce era mai bun din sufletele noastre.

Și fără de veste în dimineța aceea am văzut cât suntem de cutezători și cum ne poate nimici această încercare. Știam că soldatul nu-și pierde vremea în zadar, dar nimeni nu căuta să afle sentimentele Taniei și în fiecare dimineață venea regulat să-și ia covrigeii. În dimineța cea veni mai de vreme ca ori când și ne zise:

— Robi militei, am venit!

Ne grăbirăm a-i deschide și când intră, cu toții rămăserăm nemیșcați, fără a putea scoate vre-un cuvânt.

O priveam cu atenție fără a ști ce să-i spunem, fără a îndrăzni s'o întrebăm ceva, tăcuți, întunecați, făcând cerc în jurul ei. Ea părea foarte mirată de neobicinuita noastră primire apoi de odată păli, se turbură, mișcă din picioare bătând pământul pe loc și sfârși prin a ne întreba îngrijată:

— Ce aveți astăzi?

— Dar tu! răspunse mohorit Pavel, privind-o mereu.

Ce? Ce este?

— Eu?

— Nimic!

— Ei bine, unde-s covrigeii, repede covrigeii!

Nu era nici odată așa grăbită.

— Ești tare grăbită! strigă lopătarul fără a face o mișcare fixând-o mereu.

La aceste vorbe, ea se întoarse repede și fugi.

Pavel apucă lopata și cu fața 'nspre cuptor mormăi:

— S'a sfârșit! Infam soldat! Ticălosule! Canalie!

Impinși ca o turmă de oi, ceilalți se îndreptară spre masa de lucru, se așezară tăcuți și începură a lucra.

Unul din noi îndrăzni:

— Dar, poate...

— Ași! Ce-mi tot cânti! îl intrerupse necăjit Pavel.

Noi îl știam de cel mai deștept dintre noi și cunoșuserăm din vorbele lui că soldatul câștigase rămășagul. Eram triști și neliniștiți.

Pe la prânz veni soldatul — elegant, frumos, ca 'ntotdeauna; ne privea țintă în ochi, privirea lui ne încurca.

— Ei, deșteptilor, vreți o dovadă de vitejie soldățească?

ne întrebă el cu un surâs orgolios... Ești în coridor și uitați-vă prin găuri... Ați înțeles?

Ne-am supus și plecați unii peste alții, ne sprijinirăm frunțile de scândurile coridorului privind printre crăpături cele ce se petreceau în curte. N'am așteptat mult. Tania apăsă îndată și era foarte turburată. Sări peste o băltoacă de apă cu zăpadă și dispăru dindărătul uși dela beciu.

Soldatul o urmă îndată, pășind încet, fără grabă... Șuera cu mâinele în buzunar și mustața fluturândă.

Ploua, picăturile increșteau apa din băltoace. Era o zi umedă și tristă. Acoperișurile aveau încă zăpadă, dar pete de noroi negricios murdăreau de acum pământul. Ploaia picura domol ca un murmur tânguitor. Noi tremuram într'o dureroasă așteptare.

Vecinic zâmbitor și mulțumit, soldatul eși întâi, pășind încet, fără grabă, cu mâinile în buzunar, cu mustața fluturândă. Tania îl urmă, cu ochii strălucitori de fericire, cu pasul șovăitor și încântat, părea că umblă ca într'un vis.

Această privește ne umplu de mânie. Cu o singură mișcare ne repezirăm toți în curte și cu o furie turbată începurăm cu toții a urla și a flucera.

Tania când ne văzu, începu să tremure și rămase ca impietrită, cu picioarele infipte în noroi. Apoi, înconjurând-o, o injurărăm fără milă, în chipul cel mai trivial.

Inconjurând-o din toate părțile, siguri că nu ne va scăpa, ne pregăteam să-i facem o mare rușine și să ne batem joc de dânsa. Nu știu cum de n'am bătut-o. Ea stătea nemșcată în mijlocul nostru și se uita speriată în toate părțile; fiecare din noi o batjocorea și-i aruncam noroiul și veninul injurăturilor noastre.

Fața-i era palidă, ochii ei atât de fericiți adineaori, priveau rătăciți, plini de spaimă. Răsufla greu și buzele îi tremurau.

Injurăturile noastre ne răsunau pe aceia care ne furase tot ce era mai bun în noi și oricât de puțin era această pentru fiecare — pentru toți însă, era mult, foarte mult, căci noi eram douăzeci și șase, iar dânsa numai una, de aceea nicio durare, oricât de mare, n'ar fi fost în stare s'o facă să ispășească greul ei păcat. O insultam cât puteam. Rădeam, urlam, șmețam, și ea, mută, tremurând din tot corpul, ne privea speriată, cu ochii rătăciți.

Alți oameni din curte se uniră cu noi; unul de-ai noștri o apucă pe Tania de mâneca hainei...

De odată, privirea ei scânteie, ridică mâinele până la

cap pentru a-și așeza părul și privindu-ne în față ne zise cu voce linăpede și liniștită :

— Sunteți niște mizerabili și nenorociți ! Apoi păși drept asupra noastră, ca și când n'am fi existat și nu i-am fi oprit drumul ; într'adevăr cu toții ne dădurăm într'o parte.

Eșind din cercul nostru, fără a ne privi măcar, mândră și disprețuitoare ne aruncă cuvintele :

— Sunteți niște păcătoși,... canalii !

Și se depărtă, dreaptă, frumoasă și mândră, lăsându-ne în mijlocul curței, în noroi, sub ploaie, sub cerul trist și mohorât.

Ne întoarserăm tăcuți în pivnița noastră. Ca și mai înainte, soarele nu pătrunse nici odată prin ferestrele pivniței noastre și Tania nu mai reveni.

Criza morală

Viața se dezvoltă și societatea modernă simte cum pământul îi luncă de sub picioare. Toată psihologia sa o mărturisește aceasta și mai cu seamă teroarea generală de ziua de mâine.

Azi, omul are sufletul gol și așteaptă cu emoție ca mâine să apară vre-o forță necunoscută și dușmănoasă care să se ridice în suflet și, asemenea unui sfinx, să reclame în mod poruncitor o soluțiune grabnică a problemei sociale. Presimțind această vizită de neînălțurat, care-i anunță moartea sa fatală, burghezul caută un refugiu și vrea să-și umple golurile conștiinței sale, căci el tremură la ideea de a perde buna stare și liniștea cu care e obicinuit, cu toate că această liniște e mai mult inchipuită decât reală.

Refugiul favorit al burgheziei la strâmtoare, este bine cunoscut: Dumnezeu, metafizica și cinismul.

Dar Dumnezeu nu există decât pentru acel ce știe să și-l creeze în sufletul său, prin puterea credinței și să-i dea viață prin căldura sa. Or, în sufletul meschin al omului modern, orice căldură fiind stinsă, nu numai Dumnezeu, ci chiar și un idol ar sta prost acolo.

Metafizica este un lucru excelent după victorie, dar înainte luptei trebuie o știință precisă. Or, metafizica nu-i așa ceva și nu știe să calmeze inimi ce se elatină de presimțirea înfrângerii.

Când un om vrea să învețe, el studiază. Când vrea să se sustragă necazurilor vieții, el imaginează.

Or, aspra noastră epocă nu lasă imaginației timp ca să-și iei sborul său și încercările făcute de burghezie pentru a se refugia în nouri metafizicei, sunt sortite să cadă în mod vrednic de milă.

În fine, metafizica mai este una din formele geniului creator al spiritului omenesc. Ca atare, ea cere inspirație

și putere, care ar veni fie de la iubire, fie de la ură. Burghazia însă, nu iubește nimic și e prea fără de vlagă ca să urască.

Ar fi greu de negat aceasta, căci prin intermediul poetilor și al scriitorilor săi ea a recunoscut de multe ori și recunoaște din ce în ce mai mult, că trece printr'o criză morală; e falimentul spiritului, sau mai exact: agonia spiritului.

* * *

Omul are darul de a infrumuseța aproape tot ce vine de la el. Așa că odinioară știa să-și arate lumii cinismul sub forme frumoase și puternice. Dar cinismul zilelor noastre este cât se poate de urât și banal.

Irozii tremură pentru puterea lor. Inștiințați despre nașterea unei religii noi, ei se grăbesc să masacreze pe toți acei cari cred în posibilitatea ridicării neamului omenesc, pe acest pământ pe care ei, Irozii, sunt obicinuiți să-l considere ca regatul veșnic al fărdelegilor lor.

Moartea înghite mii de victime. Și acei care mor astfel sunt oamenii cei mai folositori pentru rezolvirea problemelor vieții, căci aceștia sunt credincioșii. Despre aceste masacre nu se poate vorbi decât cu mânie sau cu desgust, ori, crezând în nemurirea speciei, ai curajul să taci. Aci nu incap plânsete și mila este ofensătoare, atâta timp cât e nevoie de răzbunare.

Și de aceste crime nu este vinovată moartea, ci nebunia celor pe care frica i-a făcut furioși.

Dar dacă moartea apare la ora sa legitimă, dacă ea vine numai să ridice, din drumul vieții, corpuri vechi, uzate, și deja pe jumătate dărâmate — îi se poate adresa altceva decât mulțumiri?

Poate uneori merită reproșuri pentru unele cazuri de neglijență. Astfel, mulți indivizi trăiesc prea mult uitând că e înțelepțeste să mori la vreme.

* * *

Literatura prin pana scriitorilor celor mai autorizați, este unanimă să mărturisească că, atunci când în scrierile lor, burghezul, aspiră și la libertatea completă și își descoperă „eul” său, apare în ochii societății moderne ca o dihanie murdară.

Este aici, desigur un fenomen inevitabil și independent de voința autorilor. Sforțările acestor din urmă sunt onorabile și clare: ei vor să dea imaginea pioasă a omului complet liberat de prejudecăți și tradiții, care-i strâng pe

burghezi într'un singur tot sau societate, făcută pentru a împiedica dezvoltarea individului. Ar voi să creeze un „tip pozitiv“, un erou care ar lua totul de la viața și nu i-ar da nimic în schimb.

În romane eroul demonstrează mai mult sau mai puțin spiritual dreptul său de a fi ceea ce este, comite o serie de isprăvi pentru a se libera de sub jugul ideilor și sentimentelor sociale, și dacă cei din jurul său nu-l sugrumă la vreme, sau dacă el singur nu se omoară, el apare numai de cât, către sfârșitul cărții, în fața cititorului burghez, ca un purcel abia născut. Ca un purcel, departe de a exagera.

Cititorul încruntă din sprinceni. E nemulțumit. Acolo unde există un „al meu“ trebuie să existe și un „eu“ complet autonom. Dar cititorul vede că libertatea completă a „eului“ atrage sclăvia tuturor celorlalte pronume: adevăr vechiu pe care fiecare acută să-l uite!

Burghezul nu-l vede decât foarte des. Căci în practica vieții, în lupta aspră de toate zilele pentru bunurile existenței, omul devine din ce în ce mai aspru și mai crud, din ce în ce mai puțin om.

Și totuși asemenea bestii feroce sunt necesare pentru apărarea sacro-sanctei și intangibilei proprietăți.

Burghezul este obicinuit să împartă lumea în două categorii: eroii de o parte și mulțimea de cealaltă. Dar mulțimea îi scapă și merge de îngroasă rândurile partidelor socialiste care amenință să măture de pe suprafața pământului meschinul „eu“ burghezesc. Și atunci burghezul chiamă în ajutor pe eroul. La chemarea sa, răspunde o ființă fără scrupule, avidă și dotată cu sufletul unui mistreț infuriat, sau al unui guvernator militar rus.

Pentru acest monstru, chemat spre apărarea dreptului sacru al proprietății private, drepturile sacre ale persoanei omenești nu există. Mai mult, el are idei de cuceritor chiar față de însăși proprietatea privată

De o parte, neimblânzita hidra roșie, de alta, un balaur de foc cu gura căscată și în mijloc, agitându-se perdut, un copilandru cu mizerabila sa proprietate!

Nu „eu“, ci „noi“ este începutul liberărei persoanei. Atât cât va exista „al meu“, „eul“ nu se va putea smulge din puternica strânsoare a acestui monstru. Și va rămânea închis în această strânsoare până va fi căpătat de la popor destule forțe pentru a putea spune universului:

— Tu ești al meu!

Atunci abia omul se va simți că devine întruparea întregii bogății, întregii frumuseți a lumii, a întregii experiențe omenesti și moralicește egal cu toți frații săi!

Individualitatea integrală nu va fi posibilă decât în ziua în care, eroii dispăruți, nu va mai exista mulțime; când oamenii vor apare legați unul de altul printr'un sentiment de respect mutual.

Acest sentiment va trebui să rezulte din amintirile marelui opere comune pe care poporul îl va fi îndeplinit în trecut în vederea regenerării sale. Acest sentiment va fi consolidat prin faptul comunității experienței la toți și prin solidaritatea aspirațiilor fiecăruia și a tuturor.

Și, cu timpul, acest sentiment de respect al omului pentru om se va ridica la rangul unei religii. Căci religiunea omenirii va fi acea frumoasă și tragică istorie a faptelor sale mari și a suferințelor sale în cursul luptei sale interminabile și grandioase pentru Libertatea și cucerirea forțelor naturii.

LEM 3.

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
1987